

KULTURMILJÖER I UPPSALA KOMMUN

Kulturnämnden

Upplandsmuseet

äldre järnåldern. Här finns även husgrunder som sannolikt är samtida. Järnåldersbefolkningens gravfält återfinns i områdets centrala del vid Edeby-Kinnsta. Strax söder om Ulvs-Väsby, på krönet av en bergshöjd, ligger en fornborg.

U34:1 Kinnsta-Edeby

Fornlämningar: Gravar från järnåldern.

U34:2 Ulvs-Väsby

Fornlämningar: Fornborg med bevarat murverk.

U34:3 Erikslund

Fornlämningar:

Omfattande grav- och boplatsoområde från framför allt äldre järnålder.

U35 LÄNNA F B

Området omfattar Länna gård och den delvis bevarade bruksmiljön i Länna. Länna gård ligger strax norr om det sund som förenar de olika delarna av Långsjön. Framför gården och på de små holmarna i Långsjön utbreder sig ett välbevarat ekhagslandskap med delvis mycket gamla träd. Gården var under medeltiden sätesgård. I början av 1500-talet indrogs den till kronan och blev kungsgård för att vid slutet av samma århundrade åter komma i privat ägo som säteri. 1691 förvandlades den till berustat säteri. Länna bruk anlades 1758 då Vattholma bruks masugn flyttades dit. Den goda tillgången på vattenkraft var avgörande för lokaliseringen. Järnbruket ligger invid det vattendrag som förbinder Långsjön med Lötsjön. Bruket drevs fram till 1904 då järntillverkningen lades ned. Efter nedläggningen uppstod en trävaruindustri som övertog brukets roll. 1926 började man även tillverka monteringsfärdiga hus. 1876 öppnades den smalspåriga järnvägen mellan Uppsala och Länna, vilket fick stor betydelse för bruket och den omgivande bygden. Den reguljära trafiken upphörde 1974, men järnvägen drivs sedan dess som museijärnväg.

Fornlämningar:

Vid *Länna gård* finns ett område med gravfält från järnåldern, äldre brofälg, Länna medeltida bytomt. Gravfälten innehåller högar och stensättningar främst från yngre järnåldern. Länna gamla bytomt är belägen strax norr om sundet i anslutning till det smala näs som varit den naturliga platsen för en bro. Vid *Marna* finns ett gravfält med högar och stensättningar från yngre järnåldern. Tre av anläggningarna har undersökts, varav en innehöll skelettrest. Det antyder en tidpunkt för begravningen till övergångstid vikingatid-medeltid. Flera gravfält med stensättningar från järnåldern. *Hummelbol*; område med rösen och stensättningar, markröjda ytor och odlingsspår.

Bebyggelsemiljö:

Länna gård har en mycket intressant och såväl exteriört som interiört välbevarad huvudbyggnad. Byggnaden som uppfördes under 1600-talets andra hälft fick sitt nuvarande utseende med valmat tak vid en ombyggnad på 1760-talet. Ekonomibyggnaderna med bl a en stenladugård från 1853, bildar en tresidigt kringbyggd gård belägen ett stycke ifrån huvudbyggnaden. *Länna kvarn* är en välbevarad kvarnmiljö med kvarnhus i slaggsten, timrat kvarnstill och en mjölnarbostad från omkring 1870. Till fastigheten hör även en gammal kollada. Av *Länna bruks* gamla industribebyggelse återstår idag endast en smedja byggd i slaggsten 1833. Den nuvarande industribebyggelsen härrör främst från träindustriepoken. Längs den gamla bruksgatan och i området *Malmen* återfinns emellertid de f d bruksarbetarbostäderna från 1800-talets första hälft. I miljön ingår även flera enstaka byggnader av intresse bl a *Stensbo*, en slaggstensbyggnad från 1836 som tidigare inrymt skola och post,

vidare ett f d vårdshus, Länna skola från 1945, ålderdomshem m m. Länna f d station har kvar sitt stationshus med tillhörande uthus och godsmagasin från 1876. Vid f d torpet *Löt* 1:23 finns en ålderdomlig bodlänga. Bostadshuset vid *Sjötorpet* är uppfört 1880 och har en för byggnadstiden välbevarad och typisk exteriör med dekorativt utformad panclarkitektur.

U36 ALMUNGE F A B

Området omfattar den centrala delen av Almunge socken kring Fladån och sjön Fladen, en jordbruksbygd dominerad av ett flertal större gårdar med bebyggelse från 1700-talet. Landskapet är kuperat och tämligen småbrutet. Större slättområden utbreder sig främst kring sjön Fladen och Fladån och utgörs av f d ängsmarker som i slutet av 1800-talet uppodlats. En sista rest av dessa marker utgör det sankängsbälte som ännu omger sjön Fladen. Kring sjön Fladens östra och nordöstra sida finns gott om lövrika backar, med inslag av ädla lövträd som ek och hassel. Bebyggelsen ligger på höjder av berg eller morän omgivna av småskuren äldre odlingsmark, idag utnyttjad för bete.

Områdets äldsta bebyggelsehistoria representeras av en koncentrerad bronsåldersmiljö i perifert höjdläge i områdets södra del vid Kilsjön. Fornlämningarna utgörs av gravrösen och skärvtenshögar. Under järnåldern befolkades de torrlagda områdena kring Fladån och sjön Fladen. Vid Hagby finns gravfält av äldre järnålderskaraktär. Gravfält från yngre järnålder finns vid samtliga gårdar och byar i området. Under yngre järnålder anlades även fornborgen i de höglänta delarna norr om Hagby. Ålderdomliga namnformer liksom de intilliggande gravfälten tyder på att byarna i området sannolikt bildats i övergången mellan yngre järnålder och tidig medeltid.

Av de ursprungliga byarna återstår idag endast tre Ellringe, Gränby och Lövsta, medan de övriga kommit att ingå i säteribildningar. Seglinge omtalas som sätesgård redan på 1200-talet, medan Almungeberg, Hagby, Lilla Väsby och Uddnäs bildades som säterier på 1600-talet. Invid Fladån ligger den medeltida kyrkan med sin magnifika klockstapel. I kyrkomiljön ingår även Almunge skola med byggnader från 1900-talets början och framåt. Strax nordväst om kyrkan ligger prästgården med sin välbevarade 1700-tals bebyggelse. 1884 invigdes järnvägen mellan Länna och Norrtälje och på Lövsta bys marker anlades en station. Omkring stationsområdet växte Almunge stationssamhälle upp. Området bevarar ännu sin karaktär av äldre stationssamhälle.

U36:1 Almunge kyrka - Seglinge

Fornlämningssmiljöer:

Ellringe; område med röjningsrösen. *Svedjebruk*. *Eneby*; flera gravfält med stensättningar och resta stenar från järnåldern. *Torslund*; gravfält med rösen och stensättningar från järnåldern. *Uddnäs*; gravfält från järnåldern.

Agrara miljöer:

I betesmarkerna runt *Gränby* finns ett stort inslag av äldre odlingsytor vilka igenlagts till bete under 1800-talets senare del. Dessa åkrar tillhörde tidigare byns äldsta. Strax norr om *Stora Ellringe Bytomt* finns ett område med äldre odlingsrösen.

Bebyggelsemiljöer:

Almunge kyrka ursprungligen från 1200-talet men tillbyggd under 1400- och 1600-talen. Klockstapel med klassisistisk utformning från 1791 efter ritningar av arkitekten Olof Tempelman. På den gamla klockargårdstomten ligger en välbevarad lärarbostad från 1923. Mitt emot kyrkan ligger Almunge skola, en väl sammanhållen skolmiljö med flera olika skolbyggnader vilka speglar skolans tillväxt under 1900-talet. Det äldsta skolhuset är uppfört 1929 i en ännu välbevarad klassisistisk stil. *Kyrklund* har tidigare varit bl a kommunalhus. Byggnaden som uppfördes 1868 är ännu välbevarad. *Almungebergs* gård har en